

1 HMOTNOPRÁVNE PODMIENKY PRE UKLADANIE TRESTU ZÁKAZU ČINNOSTI

V úvode tejto kapitoly poukážeme na základné podmienky pre ukladanie trestu zákazu činnosti. Zákonná úprava, ktorá stanovuje všeobecné podmienky pre ukladanie trestu zákazu činnosti, je obsiahnutá v § 61 TZ. Z gramatického výkladu odseku 2 citovaného ustanovenia možno postrehnúť výhradne fakultatívny charakter³ uloženia tohto typu trestu, keďže slovo „možno“ necháva na zvážení súdu, či bude v konkrétnej trestnej veci nevyhnutné jeho uloženie. Ako už bolo uvedené skôr, základnou premisou pre uloženie trestu zákazu činnosti viesť motorové vozidlo je konanie páchatel'a, ktorý sa dopustil trestného činu pri jeho vedení. Výmeru takto ukladaného trestu zákonodarca stanovil na 1 až 10 rokov, počas ktorých páchatel' nesmie vykonávať zakázanú činnosť. Aj súdna prax dôsledne zvažuje prípady, keď je potrebné uloženie trestu zákazu činnosti, čo odôvodňuje charakterom normy obsiahnutej v § 61 ods. 2 TZ. Ako príklad možno uviesť argumentáciu Krajského súdu v Trnave, podľa ktorého v zmysle § 61 ods. 2 TZ ukladanie trestu zákazu činnosti (v súvislosti s vedením motorového vozidla) nie je obligatórne, ale predstavuje možnosť súdu jeho uloženia v prípadoch, keď to uzná za vhodné a účelné, pričom právna kvalifikácia trestného činu nie je rozhodujúca. Účelom trestu zákazu činnosti je predovšetkým zabrániť opakovaniu trestného činu, a preto je jeho uloženie úplne odôvodnené vtedy, keď páchatel' vyvolá trestným činom v doprave pochybnosť o svojej spoľahlivosti alebo spôsobilosti viesť motorové vozidlo, napríklad ak vodič motorového vozidla opakovane porušuje dôležité pravidlá cestnej premávky.⁴

Vo vzťahu k § 61 ods. 2 TZ poukazujeme na obsah parlamentnej tlače č. 106 zo 6. decembra 2023, v ktorej je zverejnený vládny návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon. Podľa tohto návrhu sa navrhuje nasledujúce: „*Ako samostatný trest môže byť trest zákazu činnosti uložený, ak vzhľadom na povahu a závažnosť spáchaného trestného činu, okolnosti prípadu, osobu páchatel'a, jeho pomery a možnosť nápravy uloženie iného trestu nie je potrebné.*“⁵ Návrh predmetnej novely len spresňuje a potvrdzuje možnosť existencie uloženia trestu zákazu činnosti ako samostatného druhu trestu.

³ Okrem výnimiek, ktoré sú ustanovené v ďalších odsekoch § 61 TZ.

⁴ Uznesenie Krajského súdu v Trnave z 8. júna 2023, sp. zn. 5 To 126/2022.

⁵ Posledná veta § 61 ods. 2 TZ vo vládnom návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon – parlamentná tlač č. 106 zo 6. decembra 2023. Dostupná na: <<https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=9&ID=106>>.

2 FORMULÁCIA VÝROKU O TRESTE ZÁKAZU ČINNOSTI

Základným predpokladom na uloženie zákonného a spravodlivého trestu zákazu činnosti je i náležité a správne formulovanie odsudzujúceho výroku. Nielen pluralita a rôznorodosť rozhodovacej činnosti, ktorá je príznačná pre rozhodovaciu činnosť v Slovenskej republike, ale aj samotná formulácia výroku o treste zákazu činnosti je predmetom odbornej diskusie. Keďže od racionálne a precízne štylizovaného odsudzujúceho výroku závisí aj rozsah činnosti, ktorá bude predmetom zákazu, sudca musí zvážiť dôsledky, ktoré uložením trestu zákazu činnosti zasiahnu odsúdeného. Súdy výroky o treste zákazu činnosti týkajúce sa vedenia motorového vozidla špecifikujú a diferencujú rôznym spôsobom, čím sledujú aj účinky generálnej a individuálnej prevencie, podľa okolností konkrétnej trestnej veci. Podľa § 61 ods. 2 TZ môže súd uložiť trest zákazu činnosti na 1 až 10 rokov, ak sa páchatel dopustil trestného činu v súvislosti s touto činnosťou. Účelom tohto trestu je znemožniť páchatelovi zneužitie takej činnosti k ďalšiemu páchaniu trestnej činnosti. Možno ním teda zakázať len taký druh činnosti, ktorý má priamu, bezprostrednú súvislosť so spáchaným trestným činom. Znamená to, že druh a rozsah zákazu činnosti musia byť limitované súvislosťou so spáchanými trestnými činmi a účelom trestu. Príliš široké a všeobecné vymedzenie zakázanej činnosti by bezdôvodne obmedzovalo pracovné, spoločenské a iné uplatnenie páchatela, sťažovalo jeho resocializáciu a až mu znemožňovalo legálnym spôsobom si získavať prostriedky na uspokojovanie svojich životných potrieb.⁵⁶ Formulácia výrokov vyslovujúcich trest zákazu činnosti, ktoré sa vzťahujú na vedenie motorového vozidla, je v súdnej praxi nasledujúca:

„1. Trest zákazu činnosti vieš motorové vozidlá akéhokoľvek druhu (každého alebo všetkého druhu) vo výmere (...).“

Takto formulovaný výrok ukladá viac-menej absolútny trest zákazu činnosti viesť motorové vozidlo kdekoľvek, preto je odsúdený úplne vylúčený z vykonávania činnosti, pri ktorej sa dopustil trestného činu. Inak povedané, odsúdený v tomto prípade nesmie viesť žiadne motorové vozidlo, okrem obsluhy vysokozdvížneho vozíka, pričom činnosť, ktorá bola odsúdenému podľa § 61 TZ⁵⁷ zakázaná, musí byť v rozsudku určená jednoznačne a presne.⁵⁸ Keďže vysokozdvížny vozík je motorovým vozidlom osobitnej povahy, potom bude povinnosťou

⁵⁶ Rozsudok Krajského súdu v Prešove z 21. februára 2018, sp. zn. 10 To 3/2018.

⁵⁷ Ustanovenie upravené autorom (predtým § 49 TZ).

⁵⁸ Rozhodnutie Najvyššieho súdu Československej republiky z 12. septembra 1986, sp. zn. 1 Tz 36/86 (R 39/1987).

súdu konkretizovať a výslovne vyjadriť takýto zákaz činnosti vo výroku o treste.⁵⁹ Tento druh trestu môže súd uložiť obvinenému (obžalovanému), ak sa ho dopustil v cestnej premávke. Pokiaľ má páchatel' v popise predmetu jeho činnosti alebo zamestnania prácu s vysokozdvížným vozíkom, potom absencia takého výroku bude mať opodstatnenie. Takto formulovaný a súdom uložený typ trestu zákazu činnosti viest' motorové vozidlá (nezohľadňujúc výmeru) je najprísnejším typom trestu zákazu činnosti, aký možno páchatel'ovi uložiť, vzhľadom na jeho nelimitovaný rozsah.

„2. Trest zákazu činnosti viest' motorové vozidlá akéhokoľvek druhu (každého alebo všetkého druhu) v premávke na pozemných komunikáciách (alebo v cestnej premávke) vo výmere (...).“

Druhý citovaný typ výroku o treste zákazu činnosti vykazuje určité aplikačné úskalie, pretože nepokrýva celý rozsah zakazovanej činnosti, čo vyplýva už z jeho samotnej podstaty ako relatívne určitého trestu. Odsúdený môže viest' motorové vozidlá mimo pozemných komunikácií, napríklad na súkromnom pozemku, alebo v práci pri výkone svojej pracovnej činnosti, napríklad vo výrobných halách, v ktorých sa vyrábajú osobné automobily. Tu sa líšia názory sudcov, pričom jedna skupina nepovažuje za nevyhnutné uložiť odsúdenému trest zákazu činnosti nad rámec prejednávanej trestnej veci, čiže kritériom na určenie jeho rozsahu je zväčša miesto spáchania skutku (pozemná komunikácia, cestná premávka). Druhá skupina však považuje za viac ako nutné odsúdeného primäť k tomu, aby rešpektoval pravidlá cestnej premávky, a zároveň mu zamedziť vedenie všetkých motorových vozidiel bez špecifikácie a označenia miesta zákazu jeho výkonu (absolútny trest zákazu činnosti). Uloženie trestu zákazu činnosti páchatel'ovi, vzťahujúce sa len na cestnú premávku, má racionálne opodstatnenie podľa aplikačnej praxe práve vtedy, ak sa páchatel' dopustí trestného činu pri vedení motorového vozidla na pozemných komunikáciách. Pokiaľ na výkon svojho povolania potrebuje uvedená osoba viest' motorové vozidlá mimo pozemných komunikácií, uloženie (absolútneho) trestu zákazu činnosti bez presnej špecifikácie jeho rozsahu by malo za následok porušenie zásady personalít trestu⁶⁰.

„3. Trest zákazu činnosti viest' lesné kolesové traktory (vozidlá, ktoré si vyžadujú oprávnenie na skupinu ,T‘) vo výmere (...).“⁶¹

Tento modelový, reálny výrok súdu prvého stupňa predstavuje absolútne určitý trest, pretože výrazne zúžil predmet rozsahu trestu zákazu činnosti na vedenie traktorov, teda iba na individuálne určenú skupinu vodičského oprávnenia.

⁵⁹ Tamže, časť III právnej vety vyššie uvedeného rozhodnutia.

⁶⁰ Pozri § 34 ods. 3 TZ.

⁶¹ Rozsudok Okresného súdu Liptovský Mikuláš zo 6. marca 2012, sp. zn. 1 T 105/2012.

4 VÝKON TRESTU ZÁKAZU ČINNOSTI (VIEŠŤ MOTOROVÉ VOZIDLÁ)

Relevantná legislatívna úprava, ktorá sa vzťahuje na výkon už uloženého trestu zákazu činnosti, je predmetom stručnej úpravy § 436 až 438 TP. Keďže výrok o uložení trestu zákazu činnosti je vykonateľný momentom jeho právoplatnosti,⁷⁸ nastáva povinnosť súdu realizovať tzv. porozsudkovú agendu, ktorej účelom je zabezpečiť riadny a včasný výkon odsudzujúceho trestného rozhodnutia.

4.1 Činnosť a úkony súdu pri výkone uloženého trestu

I keď zákon ustanovuje v § 436 ods. 1 TP povinnosť predsedu senátu zaslať rovnopis rozsudku taxatívne ustanoveným subjektom, ktoré sú vymenované v písmenách a) až e) uvedeného odseku, v praxi táto realizácia prechádza do kompetencie vyššieho súdneho úradníka (ktorý realizuje porozsudkovú agendu). V prípade trestu zákazu činnosti viesť motorové vozidlá (či už akéhokoľvek, alebo vybraného druhu) súd zašle rovnopis rozsudku príslušnému okresnému dopravnému inšpektorátu, v obvode ktorého má odsúdený bydlisko (nemusí ísť o trvalý pobyt). Príslušný dopravný inšpektorát bude následne vo vykonávacom konaní pre súd oprávneným a povinným subjektom, ktorý eviduje uložený trest zákazu činnosti na úseku cestnej premávky, s čím by mala súvisieť aj jeho povinnosť dôsledne viesť evidenciu priestupkov a trestných činov v evidenčnej karte vodiča odsúdeného. Keďže je všeobecne známa značná miera existencie byrokracie a formalizmu v celej štátnej správe (nepochybne aj v justícii), neprichádza zo strany príslušných dopravných inšpektorátov k riadnemu plneniu evidenčnej povinnosti zapisovať všetky priestupky na úseku dopravy do evidenčnej karty. Následkom takého závadného postupu je potom aj nesprávna činnosť súdu, ktorý nemusí zaznamenať zistené protiprávne konania odsúdeného v podobe priestupkov. Neposkytnutím riadnej súčinnosti zo strany príslušného dopravného inšpektorátu môže prísť k porušeniu povinnosti súdu⁷⁹ nahlásiť príslušnému okresnému prokurátorovi možné marenie výkonu uloženého trestu zákazu činnosti. Kontrolovať riadny výkon uloženého trestu zákazu činnosti je v kompetencii súdu, avšak pri súčasnom poskytnutí riadnej súčinnosti iných subjektov (napr. dopravného inšpektorátu, zamestnávateľa odsúdeného atď.). Trestný poriadok v § 437

⁷⁸ Právna veta z nálezu Ústavného súdu SR z 12. februára 2015, sp. zn. II. ÚS 525/2014.

⁷⁹ Ustanovenie § 437 ods. 2 TP.

ods. 1 pripúšťa prevzatie kontroly nad výkonom uloženého trestu zákazu činnosti probačným a mediačným úradníkom na základe poverenia zo strany predsedu senátu. Títo však v dôsledku plnenia rôznorodých pracovných povinností nemôžu zabezpečiť kontrolu výkonu trestu, preto fakultatívna možnosť získania mandátu od predsedu senátu zostáva iba v rovine zákonnej teórie.

Za normálnych okolností začína uložený trest zákazu činnosti plynúť jeho právoplatnosťou⁸⁰ a skončí sa uplynutím doby, na ktorú bol uložený. Len výkon nepodmienečného trestu odňatia slobody (a výkon väzby) odkladá začiatok plynutia výkonu trestu zákazu činnosti. Aj s ohľadom na jeho znenie nemožno vysloviť, že už vykonávaná sankcia zákazu činnosti odkladá začiatok výkonu trestu zákazu činnosti, a preto platí, že výkon trestu zákazu činnosti začína zásadne právoplatnosťou rozsudku alebo trestného rozkazu. Tento začiatok odkladá len výkon nepodmienečného trestu odňatia slobody (obdobne i väzby), ktorý obvinený vykonáva alebo má vykonať.

Ak však prišlo k uloženiu (ďalšieho) trestu zákazu činnosti, je potrebné postupovať obdobne ako pri iných samostatných trestoch (vykonať úkony na nariadenie trestu atď.), avšak v prípade ďalšieho (ďalších) trestu zákazu činnosti môžu nastat' viaceré problémy, ktorých existencia je v dôsledku pozitívnej právnej úpravy prirodzená. Veľmi častým javom, ktorý možno pozorovať pri práci s trestnými spismi, je nedôsledné posudzovanie samotného začiatku plynutia trestu zákazu činnosti. A práve táto skutočnosť je problematickým bodom vykonávacieho konania, pretože trestné kancelárie⁸¹ mechanicky počítajú začiatok plynutia trestu zákazu činnosti právoplatnosťou odsudzujúceho rozhodnutia, bez zohľadnenia ešte nevykonaných, predchádzajúcich (ďalších) trestov zákazu činnosti. Páchatel' by potom súčasne vykonával viaceré tresty zákazu činností, čo je nelogické, ale aj veľmi nesprávne až absurdné.

Korektným právnym názorom je postupný výkon skôr uložených trestov zákazu činnosti (viest' motorové vozidlá), čiže trestov identického druhu, ktoré majú prednosť pred trestami neskoršie uloženými. Uvedené implikuje z ustanovenia o ďalšom treste podľa § 43 TZ.⁸² Ak by zákonodarca pripustil súbežne plynutie trestov zákazu činnosti, samotná existencia § 43 TZ by bola nadbytočná. Inak povedané, súbežné plynutie viacerých trestov zákazu činnosti a paralelné obmedzovanie súdu pri určovaní výmery pri ukladaní ďalšieho trestu zákazu činnosti je nezmyslom, pretože tieto si navzájom protirečia. Zákonodarca pripustil iba existenciu jedného z nich, čo možno postrehnúť aj zo systematického

⁸⁰ R 8/1969.

⁸¹ V ktorých vyznačujú začiatok plynutia trestu zákazu činnosti buď vyšší súdni úradníci, resp. tajomníčky.

⁸² Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 13. decembra 2017, sp. zn. 3 Tdo 22/2017, sp. zn. 3 Tdo 24/2017.